

Evoluția județelor Țării Românești până la mijlocul secolului al XVII-lea. Cadru general

MELENTINA BĂZGAN

Multă vreme istoricii au fost mai puțin preocupați de dimensiunea spațială a fenomenelor istorice, mulțumindu-se cu studierea în timp a faptelor pe care le abordau. Cercetarea apariției și evoluției unităților teritorial-administrative prezintă o importanță deosebită, deoarece contribuie la clarificarea unor probleme ale istoriei poporului român, la aflarea unor aspecte privind structurile administrative și fiscale ale statului medieval Țara Românească.

Datorită dificultăților de cercetare, deși tema este importantă, ea a fost studiată, parțial sau numai din anumite puncte de vedere, de câțiva istorici, geografi și filologi. Contribuții de reținut sunt cele ale lui B.P.Hasdeu¹ și ale lui A.D. Xenopol², care au explicat, din punct de vedere filologic, originea hidronimelor de la care unele județe și-au luat denumirea.

Informații privind apariția județelor și a modului cum acestea au evoluat au emis N.Gh.Dinculescu³, P.Negulescu⁴, S.Oprean⁵, I.C.Filitti⁶ și I.Donat⁷. Analizând societatea românească medievală, în ansamblul ei, Const.C.Giurescu⁸ are meritul de a fi deschis în istoriografie drumul unor cercetări riguroase privind cunoașterea vechilor structuri administrative.

În ciuda importanței, problema a fost rezolvată numai în treacăt, rezultatele cercetărilor fiind îngreunate de lipsa unor ediții complete de documente, de necunoașterea în întregime a cronicilor românești, a hărților vechi și a însemnărilor străinilor care au străbătut aceste meleaguri, valorificarea izvoarelor istorice fiind încetinită de existența unui material bogat și diversificat.

¹ B.P.Hasdeu, *Istoria critică a românilor. Pământul Țării Românești*, ediție îngrijită de Gr.Brâncuș, București, Edit. Minerva, 1984, p. 395-396 și 405-411.

² A.D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Traiană*, vol. III, ediția a IV-a, îngrijită de N.Stoicescu și M.Simionescu, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1988, p. 372-373 și 470-473.

³ N.Gh.Dinculescu, *Vechi împărțiri administrative*, în "Arhivele Oltenici", II, 1923, nr. 3, p. 165-179.

⁴ P.Negulescu, *Istoricul județelor din România*, în "Revista de drept public", 1942, nr. 1-2, p. 82-105.

⁵ S.Oprean, *Județele. Câteva contribuțiuni de geografie istorică*, Cluj, 1947, 60 p.

⁶ I.C.Filitti, *Despre vechea organizare administrativă a principatelor române*, București, 1929, 53 p.

⁷ I.Donat, *Județul de Baltă și Banatul Severinului*, în "Arhivele Oltenici", XIII, 1934, nr. 71-73, p. 12-17.

⁸ Const.C.Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea I, ediția a IV-a, București, Fundația pentru Literatură și Artă, 1942, p. 397-405; Idem, *Județe dispărute din Țara Românească*, extras din *Omagiul profesorului D.Gusti*, București, 1937, p. 3-8.

Stadiul actual al cunoașterii începuturilor județelor și a evoluției lor în perioada medievală nu este satisfăcător. Noi, propunându-ne să cercetăm această problemă, vrem să o facem pe baza studiului documentelor publicate în edițiile de documente *Documenta Romaniae Historica* și *Documente privind Istoria României*, a rezumatelor detaliate aflate în cataloagele de documente, a cronicilor românești și a altor izvoare narative, dar și a documentelor și hărților aflate la Arhivele Naționale ale României, Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Națională etc.

Țara Românească, cunoscută în evul mediu sub denumirea de *Ungrovlahia* sau *Valahia*, cuprindea spațiul din sudul munților Carpați și se învecina, după cum nota, la 29 iunie 1529, Michael Bocignoli din Raguza, „dinspre răsărit cu cealaltă Valahie, care e numită de unguri Moldova, dinspre apus cu ungurii și cetatea Severinului, dinspre nord cu munții care despart regiunea de supușenie ungurească a Transilvaniei, dinspre miazăzi cu Dunărea”⁹.

Același autor arată că țara „se întinde în lungime de la apus la răsărit cale de 12 zile, iar în lățime de la miazăzi la miazănoapte cale de 3 zile și mai mult”¹⁰.

În evul mediu, în Țara Românească erau cunoscute două regiuni: Oltenia, cuprinsă între râurile Olt la est și Cerna la vest, constituind, după cum arată călătorul italian Franco Sivori, „o provincie cât jumătate din țară”¹¹, amintită într-un document încă din 1437¹², și Muntenia, cuprinsă între râul Olt la vest, fluviul Dunărea și granița cu Moldova la nord-est.

Cu un număr de aproximativ 60000 familii de contribuabili la birul țării din anul 1448¹³, Țara Românească cuprindea o populație estimată între 690000-720000 de locuitori¹⁴, care trăiau în aproximativ 3220 de sate¹⁵.

În anul 1641, populația țării ajunsese în jurul cifrelor de 1.077.607 – 1.093.853 de locuitori care trăiau în peste 4000 de sate¹⁶. În ceea ce privește localitățile mai importante, la 24 noiembrie 1595, italianul Filippo Pigafeta constata existența a 14 orașe, dintre care Târgoviște era cel mai mare și Bucureștii, al

⁹ *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, ediție îngrijită de M.Holban, București, Edit. Științifică, 1968, p. 175 (în continuare se va cita: *Călători străini*).

¹⁰ *Ibidem*, p. 175.

¹¹ *Ibidem*, vol.III, ediție îngrijită de Maria Holban, M.M.Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodcanu, București, Edit. Științifică, 1971, p. 14.

¹² *Documenta Romaniae Historica, Țara Românească*, B, vol. I, București, Edit. Academiei, 1966, doc. 78, p. 141 (în continuare se va cita *D.R.H.*).

¹³ Șerban Papacostea, *Din nou cu privire la demografia Țării Românești în sec. XV*, în “Revista de istorie”, 37, 1984, nr. 6, p. 580.

¹⁴ L.Roman, *Populația Țării Românești în secolele XIV-XV*, în “Revista de istorie”, 39, 1990, nr. 7, p. 679.

¹⁵ I.Donat, *Așezările omenești din Țara Românească în sec. XIV-XVI*, în “Studii. Revistă de istorie”, an IX, 1956, nr. 6, p. 75-95.

¹⁶ L.Roman, *op.cit.*, p. 679.

doilea ca mărime¹⁷, iar la 1654 sirianul Paul de Alep nota că Țara Românească „ar avea 26 de orașe ca Târgoviște”¹⁸.

Referitor la împărțirea administrativă a țării, abia în anul 1687 un anonim olandez nota că Țara Românească este împărțită în 17 județe deosebite¹⁹, lucru întărit, un an mai târziu, și de austriacul Federico Veterani²⁰. Același număr de județe înregistrează stolnicul Constantin Cantacuzino în harta sa, la 1700²¹, și englezul Edmund Chishull, în anul 1702²².

Este greu de precizat când au apărut și s-au organizat județele. Ele sunt continuatoarele unor vechi uniuni de sate așezate pe valca câte unui râu de la care și-au luat numele și care, mai apoi, au fost preluate de domnie după întemeierea statului medieval²³.

Primele grupări teritoriale s-au constituit în cadrul unităților naturale ale văilor unor ape, care ofereau condiții prielnice de adăpost, circulație și hrană. Aici existau, în perioada premergătoare constituirii statului centralizat, sate libere, conduse de sfaturi ale sătenilor, formate din oameni bătrâni. Fiecare sat era locuit de urmașii aceluiași bătrân – moș, iar în cadrul lui urmașul cel mai de aproape al întemeietorului îndeplinea sarcina de jude. Satele grupate pe o vale puteau avea un singur jude²⁴. La mijlocul secolului al XIII-lea, structura satelor românești era deja stratificată, lucru arătat de Diploma Cavalerilor Ioaniți, în care sunt amintiți acci „maiores terre”²⁵ în spațiul de la sud de Carpați.

Deoarece județii aveau autoritate asupra unui anumit teritoriu așezat, de regulă, pe valca unei ape mai importante, s-a cat numele de județ și teritoriului supus jurisdicției lor. Termenul de *județ* înseamnă *judicatură*, locul pe care se exercită un drept unic și separat de judecată²⁶.

În cancelaria domnască, unde actele erau scrise în majoritate în limba slavă (până la mijlocul secolului al XVII-lea), *județul* era desemnat prin cuvântul slav *судства, соудства, судства* (*sudstva, sudstvo*) iar conducătorii acestuia erau numiți *судецъ, судец* (*sudeți*), o derivație a cuvântului *судити* (*suditi*),

¹⁷ *Călători străini*, vol. III, p. 551.

¹⁸ *Ibidem*, vol. VI, ediție îngrijită de M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru și Mustafa Ali Melunct, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1976, p. 118.

¹⁹ *Ibidem*, vol. VII, ediție îngrijită de Maria Holban, M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1980, p. 521.

²⁰ *Ibidem*, p. 476.

²¹ Const. C. Giurescu, *Harta stolnicului C. Cantacuzino*, București, 1943, p. 13.

²² *Călători străini*, vol. VIII, ediție îngrijită de Maria Holban, M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu, București, Edit. Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 202.

²³ A.D. Xenopol, *op.cit.*, p. 471.

²⁴ N. Iorga, *Istoria românilor pentru poporul românesc*, ediția a VI-a, Văleni de Munte, 1926, p. 38.

²⁵ *D.R.H.*, B, vol. I. doc. 1, p. 4.

²⁶ P.P. Panaitescu, *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova. Orânduirea feudală*, București, 1964, p. 29.

care înscamnă *a judeca*²⁷. Acest lucru arată că *sudeții* (*județii*) erau mai marii județelor asupra cărora aveau dreptul de judecată.

Județele sunt mai vechi decât menționarea lor documentară. Ele s-au întins de la izvoarele râurilor spre gura lor de vărsare, ca o dovadă evidentă că întâia organizare politică s-a făcut în regiunile de munte și deal și de acolo a coborât spre Dunăre și mare²⁸.

Cristalizarea politică a Țării Românești a pornit din munți, lucru arătat în mod neîndoielnic de numele ei, Muntenia²⁹. Primele județe au fost organizate pe apele de munte de la care au împrumutat și numele. Numele apelor mai importante era familiar, iar regiunea din jurul acestora a fost numită de localnici după numele apei cu mult înainte de organizarea județelor. În mod cu totul firesc numele județelor a fost luat de la numele apelor mai importante care le străbăteau.

Județele din Țara Românească cuprind în teritoriul lor cursurile superioare și mijlocii ale râurilor și numai cele de câmpie se abat de la această regulă. De aceea, toate județele de pe cursurile superioare ale râurilor poartă numele acestora. Când râurile coboară în câmpie ele nu mai dau nume județelor. Fac excepție de la această regulă râurile Jiu, Olt și Ialomița, ultimul neavând județ pe cursul său superior. Nu a dat nume de județ fluviul Dunărea – dovadă că teritoriile județelor s-au apropiat de el dinspre munți cu numele deja luate.

Contemporane procesului de constituire a statului medieval Țara Românească, județele au continuat să fie, în secolele XIV-XV, grupări teritoriale cu funcții mai mult juridice, căpătând mai apoi caracter administrativ prin integrarea și adaptarea la necesitățile economice, sociale și fiscale ale statului. În secolele XVI-XVIII s-au contopit în unități administrative mai mari, conturându-se, treptat, întinderea județelor de mai târziu.

În fruntea județelor se aflau reprezentanții domnici, numiți *sudeți* (*județi*)³⁰. Mai târziu, în secolul al XVI-lea, numele de *județ* a rămas să desemneze doar teritoriul, iar conducătorul acestuia, care a dobândit importante atribuții militare, a căpătat numele de *vâtaf*³¹ sau *căpitan*. Tot în acest secol, datorită solicitării crescânde în administrația teritorială, s-a simțit nevoia ca reprezentanții domnici

²⁷ O.Sachelarie, N.Stoicescu, *Instituții feudale din Țările Române. Dicționar*, București, Ed.Academiei, 1988, p. 260.

²⁸ S.Oprean, *op.cit.*, p. 37.

²⁹ *Ibidem*, p. 34.

³⁰ Prima mențiune despre *судецъ* (sudeț) apare într-un document din 21 noiembrie <1398> (*D.R.H.*, B, vol. I, doc. 19, p. 46-47). Cu sensul de judecător al unui teritoriu este întâlnit în documentul din 23 noiembrie 1406, în care se precizează: "și jupan Brata să-i fie hotarnic, pentru că a fost și acest sudeț al Jiului". (*D.R.H.*, B, vol. I, doc. 32, p. 70-71).

³¹ Prima mențiune, într-un document din 15 ianuarie 1467 (*D.R.H.*, B, vol. I, doc. 131, p. 223-225).

care răspundeau de județe să aibă așezare la locul de reședință al acestora.

Județele Țării Românești sunt menționate foarte rar, în actele emise în cancelaria domnească în secolele XIV-XVI, și doar în legătură cu stabilirea unor dări în natură datorate de locuitori domnici sau altor stăpâni. În secolele XVI-XVII, domeniile boierești nu făceau parte comună (fiscal, vamal) cu județul pe teritoriul căruia se aflau și, deci, din punct de vedere administrativ, locuitorii domeniilor respective nu erau socotiți ca făcând parte din județ.

Județele, de la începutul apariției lor și până la mijlocul secolului al XVII-lea, pot fi împărțite în două grupe. Una cuprinde județele ce mărginesc Munții Carpați și care înglobează în teritoriul lor forme variate de relief: munți, dealuri și câmpii. În această grupă intră, de la vest la est, județele: Motru, Mchedinți, Jaleș, Gorj, Gilort, Vâlcea, Argeș, Mușcel, Dâmbovița, Prahova, Saac, Buzău și Râmnicul Sărat. A doua grupă o constituie județele ce mărginesc fluviul Dunărea și care au pe teritoriul lor doar zone de câmpie. Ele sunt amplasate în sudul județelor din prima grupă, de la vest la est, astfel: Județul de Baltă, Dolj, Romanați, Olt, Teleorman, Vlașca, Ilfov, Ialomița și Brăila.

Țara Românească a cuprins în mod constant un număr de 16-17 județe, grupate astfel: 5 în Oltenia, conduse la început de județi subordonați direct marelui ban, și 11-12 în Muntenia, conduse de județi subordonați marelui vornic. Ele nu au rămas neschimbate în timp, ci au avut o întreagă evoluție. Unele au dispărut, apărând în locul lor altele cu nume noi, hotarele li s-au modificat, iar conducătorii lor au primit alt nume și alte funcții.

Vom prezenta aceste județe, în ordinea cronologică a apariției lor documentare.

Județul JALEȘ este primul menționat documentar în spațiul de la sud de Carpați. El apare pentru prima oară în hrisovul din 3 octombrie 1385, prin care domnul Dan I întărea mănăstirii Tismana vechile proprietăți, dăruindu-i, totodată, un obroc anual de „400 de găleți de grâu din județul Jaleșului, și pe râul Jaleș, la Dăbăcești, nucii, copacii toți”³². Județul Jaleș este menționat în încă opt documente, emise între anii 1385-1444, în care sunt întărite sau dăruite proprietăți și privilegiile mănăstirilor Tismana și Vodița³³.

La 5 august 1424, domnul Dan al II-lea dăruia mănăstirii Tismana satele „Ploștăna și Leurda și Cireșelul și Turcinești”³⁴, sate despre care diploma regelui Ungariei, Sigismund, din 28 octombrie <1428>, preciza că sunt în județul Jaleș. Acestor sate diploma le mai adăuga „și pe Jaleș, Arcani și Tamașiști și Balești și Rasov”³⁵.

³² D.R.H., B, vol. I, doc. 7, p. 19-22.

³³ Mănăstirea Vodița a dispărut pe la sfârșitul secolului al XV-lea.

³⁴ D.R.H., B, vol. I, doc. 53, p. 105-106.

³⁵ *Ibidem*, doc. 62, p. 119-121.

Pe baza acestor documente, putem preciza câteva din satele care au alcătuit județul, fără a i se putea contura precis hotarele. Pe valea Jaleșului se află încă și astăzi satele Arcani, Rasova și Tămășești. Satul Dăbăcești se numește astăzi Runcu. Pe râul Jiu, al cărui curs este precizat de documente ca fiind cu câțiva kilometri mai la vest decât astăzi, între localitățile Târgu-Jiu și Șoimănești, se afla, în partea sa dreaptă, satul Bălești, căruia i se adăugau cu siguranță satele din apropiere: Ceauri (azi în comuna Bălești), Ungureni și Dușești³⁶ (astăzi dispărute). Satele Leurda și Ploștina există și astăzi în apropierea orașului Motru, oraș în care au fost înglobate cu timpul satele Cireșelul și Turcinești, din apropiere.

Județul Jaleș cuprindea, deci, valea râului cu același nume, atingea râul Jiu la est, în apropierea orașului Târgu-Jiu, și ajungea în extremitatea sa sud-vestică până la râul Motru, în apropierea localității cu același nume de astăzi.

Ocupând o suprafață ce corespundea cu județul Gorj din secolul al XVI-lea³⁷, județul Jaleș pornea din vest de la râul Tismana și ajungea în est la Târgu-Jiu. El se învecina la nord cu Transilvania, la sud-vest cu județul Motru, iar la est cu județul Gilort. A cuprins în teritoriul său, până în jurul anului 1400, când a fost luată de regalitatea maghiară, o bună parte din Țara Hațegului, de care era legat prin pasul Vâlcan³⁸.

Județul Jaleș și-a luat numele de la râul Jaleș, un subfluent al râului Jiu, ce izvorăște din munții Runcului și care îl străbate pe direcția nord-sud. Ultima mențiune a județului este cea din scrisoarea lui Iancu de Hunedoara, din anul 1444³⁹. El a mai existat, probabil, până la sfârșitul secolului al XV-lea, când a fost înglobat în județul Gorj.

Județul a avut o vreme reședința la Dăbăcești⁴⁰, iar mai târziu la Tismana, unde a fost o perioadă reședința banilor olteni, <1454-1456>⁴¹. La 3 septembrie 1491, localitatea Tismana este menționată ca oraș în hrisovul domnului Vlad Călugărul, care porunca celor ce țineau de mănăstirea cu același nume „să se adune în oraș în Tismana”⁴².

Județul VĂLCEA este menționat pentru prima dată la 8 ianuarie 1392, în

³⁶ Cele trei sate apar în hrisovul lui Mircea cel Bătrân din <1400-1418>, fără a li se preciza județul (*D.R.H.*, B, vol. I, doc. 22, p. 53-54). La <1428> ele sunt situate “pe Jiu” (*D.R.H.*, B, vol. I, doc. 62, p. 119-121).

³⁷ B.P. Hasdeu, *op.cit.*, p. 396.

³⁸ Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, Tg.Jiu, 1904, p. VI; A.Toșa Turdeanu, *Oltenia. Geografia istorică în hărțile secolului XVIII*, Craiova, Edit. Scrisul Românesc, 1975, p. 187.

³⁹ *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 97, p. 168-171.

⁴⁰ N.Gh.Dinculescu, *op.cit.*, p. 172; V.Cărăbiș, *Sate de moșteni din Valea Jaleșului*, Craiova, Edit. Scrisul Românesc, 1976, p. 14; Al.Ștefulescu, *op.cit.*, p. 249.

⁴¹ *D.R.H.*, D, vol. I, doc. 324, p. 442-443; vezi și I.C.Filiti, *Banatul, Oltenia și Craioveștii*, Craiova, f.a., p. 19.

⁴² *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 228, p. 365-367.

dania făcută de Mircea cel Bătrân mănăstirii Cozia, „în județul Vâlcea pe fiecare an să-și adune însăși călugării albinăritul”⁴³. Mai apare în documente abia la 15 iulie 1475, când domnul Basarab cel Bătrân întărea aceleiași mănăstiri, „găletăritul din județul Vâlcea”⁴⁴.

Numele județului este dat de locuitori, după unii cercetători, datorită terenului său accidentat⁴⁵, iar după alții, este o veche moștenire din vremea conlocuirii cu slavii. Vâlcea ar fi adjectivul din „vâlk” – „lup” și ar însemna deci „înutul sau țara lupilor”⁴⁶. Alți cercetători consideră că numele ar aminti pe un vechi jude sau cneaz, poate pe Farcaș, menționat în Diploma Cavalerilor Ioaniși din anul 1247, întrucât *Vâlcea* și *Farcaș* au în slavonă și maghiară același înțeles: *Lupul*⁴⁷.

Având cu totul alte limite decât cele cunoscute în secolele următoare, județul Vâlcea se întindea la est până la râul Olt, cursul acestuia constituind hotarul cu județul Argeș. Tot cu județul Argeș se învecina și în partea sa nordică, iar la sud era mărginit de județul Romanași. Până pe la începutul secolului al XVI-lea s-a învecinat la vest cu județul Gilort, iar mai apoi cu județul Gorj.

Centrul administrativ al județului a fost Râmnic, menționat în documente încă din anul 1383⁴⁸, de altfel, cea mai importantă localitate de pe cuprinsul său.

Județul GORJ. Denumirea de Gorj sub care apare acest județ este o prescurtare a vechii denumiri slave *горнемъ жилию* (*Gornemu Jiliu*), ce înseamnă „Jiul de Sus” sau „Jiul de Munte”⁴⁹. Începând cu anul 1568, județul este menționat în documente sub forma în care este cunoscut și astăzi. Nu se poate preciza vechimea lui, deși, la 23 noiembrie 1406, Mircea cel Bătrân poruncea unui jupan Brata să hotărască râul Tismana „pentru că a fost și acest județ al Jiului”⁵⁰, iar la 28 octombrie 1428, regele Ungarici, Sigismund, întărea mănăstirilor Vodița și Tismana niște sate, precizând „și în Jiu, Pecalești și Obăialești și Valca Largă și Strâmta”⁵¹, diferențiindu-le de satele „și pe Jiu, Ceauri și Unguri și Dușești”⁵².

Din cele patru localități aflate „în Jiu” două sunt în prezent dispărute. Valca Largă este astăzi satul Larga, comuna Samarinești, iar Strâmta este astăzi satul Strâmtu, comuna Slivilești. Cele două sate sunt apropiate unul de altul, comunele de

⁴³ *Ibidem*, doc. 17, p. 42-45.

⁴⁴ *Ibidem*, doc. 150, p. 247-250.

⁴⁵ A.D. Xenopol, *op.cit.*, vol. III, p. 471.

⁴⁶ Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea I, ediția a IV-a, București, 1942, p. 400.

⁴⁷ I. Donat, *Date principale din istoria Olteniei până la anul 1600*, Craiova, Edit. Ramuri, 1943, p. 25.

⁴⁸ *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 9, p. 25-28.

⁴⁹ B.P. Hasdeu, *op.cit.*, p. 396; Al. Ștefulescu, *op.cit.*, p. VII.

⁵⁰ *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 32, p. 70-71.

⁵¹ *Ibidem*, doc. 62, p. 118-122.

⁵² *Ibidem*.

care aparțin fiind vecine, și sunt situate în partea dreaptă a Jiului, spre râul Motru, în județul Gorj.

A existat oare un județ Jiu, amplasat pe valea superioară a râului cu același nume, contemporan cu județele Jaleș și Motru ? Dacă da, acesta a avut o dezvoltare favorizată de cursul râului și, probabil, de politica dusă de domnie de centralizare a micilor unități administrative în unități mai mari.

Prima mențiune documentară a județului există abia din 29 iulie 1497, într-un hrisov prin care domnul Radu cel Mare dăruia mănăstirii Tismana un obroc anual de 300 vedre de vin, „din județul Jiului de Sus”⁵³.

Mărginit la nord de Munții Carpați, ale căror culmi îl separau de Transilvania, județul Gorj se învecina, la sfârșitul secolului al XV-lea, la vest cu județele Jaleș și Motru, la est cu județul Gilort, iar la sud cu județul Dolj. În secolul al XVI-lea și în prima jumătate a secolului următor se învecina la vest cu județul Mehedinți, la sud cu județul Dolj, iar la est cu județele Vâlcea și Argeș. A avut centrul administrativ în localitatea Târgu-Jiu, menționată în documente mai întâi ca târg, la 1429⁵⁴ și 1546⁵⁵, iar mai apoi ca oraș, la 1604⁵⁶, în timpul domniei lui Radu Șerban.

Județul MOTRU, vechi județ al Țării Românești, apare doar într-o singură mențiune, cea din hrisovul din 10 iunie 1415, prin care Mircea cel Bătrân întărea unor boiernași „satul numit Beala, care este în județul Motrului”⁵⁷. Satul Beala (astăzi comuna Bala) există și astăzi în sud-estul județului Mehedinți, pe valea râului Motru. Situat deci în zona de munte din vestul Olteniei, pe cursul superior al râului cu același nume, județul Motru nu se putea întinde prea mult spre apus, unde se afla Banatul de Severin unguresc. El se mai învecina la nord-est cu județul Jaleș, iar la sud cu Județul de Baltă.

Județul Motru a fost înglobat, nu se poate preciza când, în județul Mehedinți. Luând în considerare faptul că evoluția organizării administrative a pornit din zona de munte spre șes, centru de reședință al județului putea fi, la început, localitatea Baia de Aramă⁵⁸, menționată documentar abia la 1518⁵⁹. Județul Mehedinți cuprindea în spațiul său, ca subunitate administrativă, la 1833, o plasă numită a Motrului, pe cursul mijlociu al râului cu același nume⁶⁰.

⁵³ D.R.H., B, vol. I, doc. 276, p. 450-451.

⁵⁴ *Ibidem*, doc. 64, p. 124-125.

⁵⁵ *Ibidem*, vol. IV, doc. 206, p. 242-249.

⁵⁶ *Documente privind istoria României. B, Țara Românească, veac XVII, vol. I (1610-1611)*, doc. 137, p. 132-136 (în continuare se va cita: D.I.R.).

⁵⁷ D.R.H., B, vol. I, doc. 38, p. 81.

⁵⁸ N.Gh.Dinculescu, *op.cit.*, p. 172.

⁵⁹ D.R.H., B, vol. II, doc. 171, p. 328-329. O baie de la care se percepa “zeciuală de aramă” pentru mănăstirea Tismana exista încă din vremea domniei lui Mircea cel Bătrân (D.R.H., B, vol. I, doc. 14, 16, 22, 89, 124).

⁶⁰ *Harta administrativă a prințatului Valahiei, alcătuită din porunca deplin împuternicitului prezident al divanurilor prințaturilor Valahiei și Moldaviei, domnul*

Județul ARGEȘ, numit astfel după râul care-l străbate, cuprindea în trecut o suprafață mult mai mică decât cea de astăzi. El apare pentru prima oară într-un hrisov de la Dan al II-lea, din anul 1423, menționat mai târziu într-un rezumat în care se preciza: „satul Băișoara din Loviștea, în județul Argeș”⁶¹. Câțiva ani mai târziu, la 13 august 1437, domnul Vlad Dracul emitea un hrisov prin care dăruia unor boicri „jumătate din Lănjești, din Arghiș”⁶².

Aflat în bună parte pe valea superioară a râului Argeș, județul s-a extins, încă din primele timpuri, și în partea de vest a Oltului, în bazinul Lotrului, ajungând în extremitatea sa vestică până la izvoarele râului Lotru. El urma, în nord, pe cumpăna Munților Carpați, hotarul cu Transilvania, delimitat prin hotarnica întocmită de reprezentanții Țării Românești și ai Transilvaniei și întărită de domnul Neagoc Basarab, prin hrisovul din 9 iunie 1520⁶³. Această zonă, cunoscută sub numele de Țara Loviștei, este amintită în documente încă din anul 1233⁶⁴ și este considerată ca fiind teritoriul de pe ambele maluri ale Oltului de la Carpați și până la Gura Lotrului⁶⁵, sau doar partea estică a Oltului⁶⁶. Loviștea a reprezentat o unitate politico-administrativă creată în condițiile geografice existente și a avut o istorie deosebită de cea a Olteniei, în nord-estul căreia se afla. Pe aici se făcea legătura cu Ardealul, pe valea Oltului, pe la Genunc, astăzi satul Căineni.

Cu un număr de 26 sate⁶⁷, la începutul secolului al XVIII-lea, Loviștea a aparținut, din punct de vedere administrativ, de județul Argeș, până târziu, în secolul al XIX-lea, cu o mică întrerupere în timpul ocupației austriece în Oltenia (1718- 1739).

Județul Argeș se învecina la vest, până la începutul secolului al XVI-lea, cu județul Gilort, iar mai apoi cu județul Gorj. El mărginea județul Vâlcea în partea de nord și era despărțit de acesta, în partea de vest, de râul Olt. La sud se învecina cu județele Teleorman și Vlașca, iar la est cu județele Pădureț și Mușcel.

Reședința județului a fost, credem, permanent, orașul Argeș. Aici exista, la 1330, o cetate amintită într-un document emis în cancelaria regelui ungar, Carol Robert⁶⁸. Ca oraș este atestat documentar încă din anul 1369 când, la 25 noiembrie,

general adiutant Kisselef, București, 1833, Biblioteca Arhivelor Naționale, Colecția Hărți, D. F.

⁶¹ D.R.H., B, vol. I, doc. 38, p. 81.

⁶² *Ibidem*, doc. 86, p. 150.

⁶³ E.Eftimiu, *Granița Țării Românești cu Ardealul în secolul al XVI-lea (1520)*, în „Arhivele Olteniei”, an VI, 1927, nr. 29, p. 1-9; I.Donat, *Hotarele Olteniei*, în „Arhivele Olteniei”, an XVI, 1937, nr. 92-94, p. 225-246; D.R.H., B, vol. II, doc. 194, p. 375-379.

⁶⁴ *Vezi Istoria României*, vol. II, București, Edit. Academici, 1962, p. 154.

⁶⁵ I.C.Filitti, *op.cit.*, p.7.

⁶⁶ Ion Conea, *Țara Loviștei. Geografie istorică*, București, 1935, p. 217.

⁶⁷ Ioan C.Băcilă, *Oltenia sub austrieci (1718-1739). Un document cartografic*, în „Arhivele Olteniei”, an III, 1924, nr. 12, p. 238.

⁶⁸ D.R.H., D, vol. I, doc. 30, p. 58-59.

Vladislav I cmita un hrisov privitor la catolicii din Țara Românească, „din Arghiș”⁶⁹. La 15 iulie 1372⁷⁰, orașul era considerat reședință domnească, el fiind, de altfel, cunoscut în istorie sub numele de Curtea de Argeș.

JUDEȚUL DE BALTĂ este unul dintre cele mai puțin cunoscute județe ale Țării Românești. Dacă celelalte județe pot fi localizate destul de ușor datorită numelui lor, care trimite aproape totdeauna la valea unei ape, Județul de Baltă apare mult mai imprecis și fixarea lui geografică mult mai greu de realizat. Aceasta mai ales datorită faptului că nu este menționat decât în două documente aproape identice. Astfel, la 28 octombrie 1428, regele Ungariei, Sigismund, întărea mănăstirilor Tismana și Vodița toate daniile și privilegiile anterioare, specificând: „și în Județul de Baltă, la Dunăre, Vadul Cumanilor și în Blatnița, Saghiavăț și Pesticveo și Toporno și Sogoino și în fața Țibrei, balta numită Bistrăț și pe lângă ea două sate, amândouă Calugherovți”⁷¹. La 20 septembrie 1444, Iancu de Hunedoara întărea mănăstirilor aceleași proprietăți în Județul de Baltă, adăugând și un „al doilea Saghevăț”⁷².

Efectuând un studiu asupra documentelor referitoare la localitățile de mai sus, Ioan Donat a realizat istoricul fiecărei localități în parte. El concluzionează că Județul de Baltă se întindea, la 1444, de-a lungul fluviului Dunărea, de la Blanița, pe care o identifica cu zona pârâului Blahnița din județul Mehedinți, până la balta Bistreț, azi în județul Dolj, cuprinzând astfel cea mai mare parte din cursul fluviului, zonă aflată mai târziu în județul Mehedinți, și pătrunzând pe aceeași linie până la jumătatea vechiului județ Dolj⁷³.

Considerând că județul și-a luat numele de la bălțile din preajma Dunării, I.C.Filitti apreciază că acesta corespundea cu vechiul județ Dolj⁷⁴, iar Const. C.Giurescu amplasa acest județ în partea sudică a județelor Mehedinți și Dolj⁷⁵.

Întinderea Județului de Baltă nu poate fi precizată datorită lipsei informațiilor documentare. Cu excepția lacului Bistreț, care există și astăzi în sudul județului Dolj, satele enumerate în documente au dispărut, făcând aproape imposibilă localizarea lor. Lângă lacul Bistreț există astăzi un lac mai mic numit Călugăreni, poate în amintirea unui sat aflat pe malurile sale. Satul Vadul Cumanilor este întâlnit în documentele de mai târziu sub denumirea de Comanca/Comani și a fost localizat lângă actuala comună Basarabi din județul

⁶⁹ *Ibidem*, B, vol. I, doc. 3, p. 129-130.

⁷⁰ *Ibidem*, D, vol. I, doc. 60, p. 103-106.

⁷¹ *Ibidem*, B, vol. I, doc. 62, p. 118-122.

⁷² *Ibidem*, doc. 97, p. 168-171.

⁷³ I. Donat, *Județul de Baltă și Banatul Severinului*, în “Arhivele Oltenicii”, an XIII, 1934, nr. 71-73, p. 15.

⁷⁴ I.C.Filitti, *op.cit.*, p. 18.

⁷⁵ Const. C.Giurescu, *Județe dispărute din Țara Românească*, extras din *Omagiu profesorului D.Gusti*, București, 1937, p. 6.

Dolj. Toporna, astăzi dispărut, apare la 6 iunie 1547 lângă Vadul Cumanilor „și satul Comanca și Vadul și cu Toporna”⁷⁶.

Considerăm că acest județ s-a întins de-a lungul Dunării, care avea în perioada medievală mult mai multe bălți, pornind de la Cetatea Severinului și până în apropiere de Corabia. Aici existau numeroase pescării, menționate încă din anul 1247, în Diploma Cavalerilor Ioaniți: „pescăriile de la Dunăre și iazurile de la Celeiu”⁷⁷. Aceste pescării sunt menționate până târziu în hrisoavele domnilor Țării Românești⁷⁸. Județul de Baltă cuprindea pe teritoriul său numeroase bălți și chiar dacă a dispărut, la sfârșitul secolului al XV-lea, i s-a păstrat amintirea până târziu, în epoca modernă. Catagrafia întocmită în anul 1815 arată că județul Dolj cuprindea două plăși cu acest nume: plasa Bălții de Sus, cu opt sate, și plasa Bălții de Jos, cu 11 sate⁷⁹. Harta Țării Românești din anul 1833 arată că județele Dolj și Romanați aveau în partea lor sudică, mărginind Dunărea, câte o plasă numită „a Bălții”⁸⁰. În structura administrativă a aceluiași județ se regăsește, la 1861, câte o plasă „Balta”⁸¹.

Fiind mărginit de fluviul Dunărea la sud, Județul de Baltă se învecina la nord-vest cu județul Motru și la nord cu județul Gorj. Dispărând pe la sfârșitul secolului al XV-lea, teritoriul său a fost înglobat județelor Mehedinți, Dolj și Romanați.

Județul TELEORMAN este menționat pentru prima dată într-un hrisov din 5 august 1451, prin care domnul Vladislav al II-lea întărea mai multor boieri un sat „din Telcorman”⁸². Numele, de origine cumână⁸³ sau pecenegă⁸⁴, înseamnă „pădure mare” sau „pădure cumplită”, fiind, deci, o dovadă a pădurilor întinse care acopereau acest județ în evul mediu. Situat în zona de câmpie și străbătut de râul cu același nume, județul se învecina la sud cu Dunărea, la vest cu râul Olt și cu județul Olt, la nord cu județul Argeș, iar la est cu județul Vlașca.

După ce, în anul 1417, turcii au cucerit cetatea Turnu⁸⁵ și au transformat-o

⁷⁶ D.R.H., B, vol. IV, doc. 232, p. 275-278.

⁷⁷ *Ibidem*, vol. I, doc. 1, p. 4-8. Celci – veche localitate romană – se afla pe teritoriul de astăzi al orașului Corabia, din județul Olt.

⁷⁸ Elc apar în hrisoavele de întărire a proprietăților mănăstirilor Tismana și Vodița, date de Vladislav Vlaicu, la 1374 (D.R.H., B, vol. I, doc. 6, p. 17-19); Dan I, la 3 octombrie 1385 (*Ibidem*, doc. 7, p. 19-22); Mircea cel Bătrân, la 27 iunie 1387, <1387-1392>, <1392>, <1400-1418>, (*Ibidem*, doc. 8, p. 14, 16 și 22) și Radu cel Frumos, la 10 iulie 1464 (*Ibidem*, doc. 124, p. 209-213).

⁷⁹ Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei sau a Transilvaniei, Țării Românești și a Moldovei*, tom III, traducere de George Sion, București, 1860, p. 177.

⁸⁰ Harta administrativă a prințatului Valahiei ..., *loc.cit.*

⁸¹ *Indicele comunelor orașene și rurale din Muntenia*, publicat de Oficiul statistic, București, 1861, p. 13-17.

⁸² D.R.H., B, vol. I, doc. 105, p. 183-185.

⁸³ P. Negulescu, *op.cit.*, p. 90.

⁸⁴ Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea I, p. 405.

⁸⁵ Apare menționată la 6 iunie 1397 sub numele de Hicopol (D.R.H., D, vol. I, doc. 99, p. 154-158) și la 1445 de călătorul burgund Walerand de Wavrin (*Călători străini*, vol. I, p. 84).

în raia, treptat i-au anexat o zonă din jur, luând din județ trei sate, mai puțin decât în cazul celorlalte două raiale, Giurgiu și Brăila⁸⁶, existente pe teritoriul Țării Românești. A avut centrul administrativ la Rușii de Vede, amintit pentru prima dată de călătorii germani Peter Sparnau și Ulrich von Tehnstadt la 1385⁸⁷, iar în documentele interne într-un document din 23 iulie <1512-1513>⁸⁸.

Județul ILFOV. În actele slave și în cele românești ale cancelariei muntene i se spunea *Elhovul*, *Ἐλχα* (*Elha*) denumirea în vechea slavă însemna „arin”, deci Elhovul este „șinutul cu arini”⁸⁹. Din *Elhov* s-a ajuns la *Ilhov*, din care a rezultat forma *Ilfov* de astăzi.

Purtând numele apei care îl străbate, județul este menționat pentru prima oară în hrisovul lui Basarab cel Tânăr, din 23 martie 1482, prin care acesta întărea mănăstirii Snagov „oricâte sate are sfânta mănăstire în județul Elhov”⁹⁰.

Cu administrația în orașul București, menționat pentru întâia oară într-un hrisov de la Vlad Țepeș, din 20 septembrie 1459⁹¹, și devenit mai apoi capitala Țării Românești, județul Ilfov se învecina la est cu județul Ialomița, la sud cu Dunărea, la vest cu județele Vlașca și Dâmbovița, iar la nord cu județele Prahova și Saac. Un alt oraș important în această perioadă, pe cuprinsul județului, a fost Gherghița, menționat cu vama la 1431⁹², loc de emiteră a documentelor domnești la 1453⁹³ și oraș la 1534⁹⁴. La 1636, un sol polonez menționa deja decăderea orașului, despre care spunea că „a fost pe vremuri mai mare”⁹⁵.

Județul PRAHOVA. Cu o întindere mult mai mică decât cea de astăzi, județul Prahova este menționat pentru prima dată în hrisovul din 23 martie 1482, prin care Basarab cel Tânăr întărea mănăstirii Snagov „în fiecare an, din județul Prahova, de la 8 sate, 8 găleți de grâu ...”⁹⁶.

Numele și l-a luat de la râul care îl străbate. *Прагъ* (*Prah*), termen slav, înscamnă în limba română „praf”⁹⁷. În limba bulgară „Prahova” înscamnă loc prăfos sau râu ale cărui maluri au praf⁹⁸. Județul Prahova cuprindea zona văilor râurilor Prahova și Doftana și o regiune de câmpie între Cricovul Dulce și

⁸⁶ Const.C.Giurescu, *Istoricul orașului Brăila*, București, Edit. Științifică, 1968, p. 83; M.Maxim, *Teritorii românești sub administrație otomană în sec. XVII*, în “Revista de istorie”, 36, 1983, nr. 8, p. 810.

⁸⁷ *Călători străini*, vol. I, p. 19.

⁸⁸ *D.R.H.*, B, vol. II, doc. 105, p. 208-215.

⁸⁹ Const.C.Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea I, p. 404.

⁹⁰ *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 179, p. 288-289.

⁹¹ *Ibidem*, doc. 118, p. 203-204.

⁹² *Ibidem*, doc. 69, p. 130-131.

⁹³ *Ibidem*, doc. 110, p. 191-193.

⁹⁴ *Ibidem*, vol. III, doc. 175, p. 285-287.

⁹⁵ *Călători străini*, vol. V, p. 120.

⁹⁶ *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 179, p. 288-292.

⁹⁷ B.P.Hasdeu, *op.cit.*, p. 450.

⁹⁸ Const.C.Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea I, p. 401.

Crîcovul Sărat și se învecina în est cu județul Saac, în vest cu județul Dâmbovița, în sud cu județul Ilfov, iar în nord cu Transilvania. Cu această provincie s-au făcut, încă din vechime, intense schimburi economice pe valca râului Prahova. Aici exista o vamă, menționată la 1422⁹⁹.

Județul cuprindea mai multe localități importante, care i-au servit drept centre administrative. Localitatea Târgșor este amintită ca punct de vamă în privilegiul comercial acordat de Mircea cel Bătrân negustorilor brașoveni, la 6 august 1413¹⁰⁰, și reîntărit la 1431¹⁰¹, de fiul său, domnul Dan al II-lea. Ploieștiul, menționat ca sat la 2 iulie 1567¹⁰², s-a dezvoltat mai ales după ce domnul Mihai Vitcazul, devenit proprietarul satului, a ridicat aici o biserică domnească¹⁰³.

Județul MEHEDIŢI. La 27 ianuarie 1483, domnul Vlad Călugărul întărea unor boieri niște sate printre care și „Criva de la Mehedinți”¹⁰⁴. Același domn întărea, la 10 aprilie 1493, o danie mănăstirii Tișmana, pentru care depuneau mărturie „patru boieri care sunt mai bătrâni din Mehedinți”¹⁰⁵. Înlocuind două formațiuni administrative mai vechi, Mctru și Județul de Baltă, județul Mehedinți și-a luat numele de la cetatea Mehadia, al cărei nume vine încă din perioada romană¹⁰⁶.

Situată la hotarul dintre Țara Românească și Banatul unguresc, cetatea Mehadia a fost, la începutul statului român centralizat, când sub administrația domnilor români¹⁰⁷, când sub aceea a regalității maghiare¹⁰⁸. Numele Mehadia a fost dat unei zone întinse din jurul cetății, zonă întâlnită în documente ca district¹⁰⁹ și comitat¹¹⁰, iar locuitorii au fost numiți mehedinți. Teritoriul situat pe malul estic al râului Cerna, numit Mehedinți, a constituit un județ, mai probabil atunci când domniile români și-au asigurat o stăpânire definitivă asupra acestui colț de țară.

Cu hotarul în vest spre Banatul aflat sub administrație ungară, delimitat prin hotarnica din 9 iunie 1520¹¹¹, cu mici modificări până la mijlocul secolului al XVII-lea, județul Mehedinți era cel mai mare din cele cinci județe ale Olteniei. El

⁹⁹ D.R.H., B, vol. I, doc. 50, p. 100-101.

¹⁰⁰ *Ibidem*, D, vol. I, doc. 120, p. 197-198.

¹⁰¹ *Ibidem*, B, vol. I, doc. 69, p. 130-131.

¹⁰² *Ibidem*, vol. VI, doc. 33, p. 45-46.

¹⁰³ Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, partea a II-a, București, 1946, p. 465.

¹⁰⁴ D.R.H., B, vol. I, doc. 184, p. 297-299.

¹⁰⁵ *Ibidem*, doc. 236, p. 381-382.

¹⁰⁶ A.D. Xenopol, *op.cit.*, vol. III, p. 470-471; P. Negulescu, *op.cit.*, p. 90.

¹⁰⁷ D.R.H., vol. I, doc. 15, p. 36-37 și doc. 76, p. 123-125.

¹⁰⁸ *Ibidem*, doc. 27, p. 41-42; doc. 55, p. 96-98; doc. 64, p. 108-109; doc. 76, p. 123-125; doc. 132, p. 216-217.

¹⁰⁹ *Ibidem*, doc. 64, p. 108-109.

¹¹⁰ *Ibidem*, doc. 76, p. 123-124.

¹¹¹ *Ibidem*, vol. II, doc. 194, p. 375-379; I. Donat, *Hotarele Olteniei*, în „Arhivele Olteniei”, an XVI, 1937, nr. 92-94, p. 225-246.

se mai învecina în nord-est cu județul Gorj, în est cu județul Dolj, iar în sud cu fluviul Dunărea.

Centrul administrației a fost mai întâi la Strehaia, pentru o scurtă perioadă și reședință a banilor olteni¹¹², iar mai apoi la Cerneți, începând cu mijlocul secolului al XVII-lea, menționat pentru prima dată într-un document din 27 august 1571¹¹³.

Județul BRĂILA. Orașul Brăila, socotit de istorici ca fiind mai vechi decât statul Țara Românească, cu începuturi ce pornesc pe la 1300¹¹⁴, amintit de călătorul Johann Schiltberger la 1428¹¹⁵, a dat numele unui întreg județ, căruia i-a servit mai apoi drept reședință. Prima mențiune directă și precisă a orașului Brăila este din 20 ianuarie 1368 când, în tratatul comercial încheiat între domnul Țării Românești, Vlaicu Vodă, și negustorii brașoveni, este amintit drumul Brăilei¹¹⁶. Județul care înconjoară orașul apare în documente mai târziu. El este menționat pentru prima dată în scrisoarea lui Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, din 1481, adresată tuturor boierilor „mari și mici și tuturor judecilor și tuturor judecătorilor și tuturor sărăcilor, de la mic până la mare, din tot ținutul Brăilei”¹¹⁷. La 31 iulie 1487, domnul Vlad Călugărul dăruia mănăstirii Snagov „dijma domnească și vameșitul, zeciuiala care este domnească de la stupi și cu perperii, cu tot, în întreg județul Brăilei”¹¹⁸.

În anul 1538, în timpul campaniei întreprinse împotriva Moldovei condusă de Petru Rareș, turcii au ocupat orașul, l-au întărit și transformat în raia la 1540¹¹⁹. Pierzând orașul și, treptat, teritoriul din jurul lui, domniile Țării Românești au fost lipsiți de o importantă sursă de venituri, provenind mai ales din vamă, și au fost determinați să considere această zonă drept țară străină. Astfel, la 9 noiembrie 1557, domnul Pătrașcu cel Bun dăruia Episcopiei Buzău ocina lui Stoica, cel „care a fugit la Brăila în țară străină”¹²⁰.

Teritoriul rămas din județ, pentru că nu tot județul a intrat în componența raialei turcești, a fost alipit județelor vecine Buzău și Râmnicul Sărat.

Cucerind raiaua și orașul, la 1595, domnul Mihai Viteazul a restabilit, pentru o scurtă perioadă, hotarul țării pe linia Dunării¹²¹. La 12 iulie 1614, cățiva

¹¹² Const.C.Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea I, p. 379.

¹¹³ D.R.H., B, vol. VII, doc. 60, p. 80.

¹¹⁴ Const.C.Giurescu, *Istoricul orașului Brăila*, p. 39.

¹¹⁵ *Călători străini*, vol. I, p. 30.

¹¹⁶ D.R.H., D, vol. I, doc. 46, p. 86-88.

¹¹⁷ I.Bogdan, *Relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească*, București, 1905, p. 282-283.

¹¹⁸ D.R.H., A, vol. I, doc. 205, p. 329-331.

¹¹⁹ N.Iorga, *Când, cum și de ce s-a luat Brăila de turci*, în „Analele Brăilei”, V, 1933, nr. 1, p. 3.

¹²⁰ D.R.H., B, vol. V, doc. 108, p. 122-123.

¹²¹ P.P.Panaitescu, *Mihai Viteazul*, București, 1936, p. 68; *Mihai Viteazul în conștiința europeană. Documente externe*, București, Edit. Academici, 1982, vol. I, doc. 9, p. 80-81 și doc. 11, p. 82-84.

săteni din Bărbulești de Galicia, județul Brăila, localitate aflată foarte aproape de cetatea raia, erau eliberați din rumânie de domnul Radu Mihnea. Ei se vânduseră rumâni „în zilele răposatului Mihail voievod ... pe vremea când a fost bătută cetatea Brăilei”¹²².

Județul Brăila exista încă și câțiva ani mai târziu de vreme ce domnul Gavril Movilă întărea, la 19 februarie 1620, „seliștea anume Tărăcioi din județul Brăila”¹²³. Contopirea județului Brăila cu județul Râmnicul Sărat și apariția unității administrative Râmnicul Sărat și Brăila s-a petrecut, probabil, în timpul celei de-a doua domnii a lui Alexandru Iliș (1627-1629) sau în timpul domniei lui Leon Tomșa (1629-1632)¹²⁴, deoarece întâlnim un asemenea județ menționat în două documente din anul 1630¹²⁵.

Nu știm precis care era întinderea județului Brăila înainte ca orașul să fie ocupat de turci. El avea, probabil, drept hotar în nord râul Siret, cu albia mai spre sud față de cea de astăzi, la nord-vest se învecina cu județul Râmnicul Sărat, la vest cu județul Buzău, iar la sud cu județul Ialomița. Județul deținea și spațiul dintre cele două brațe ale Dunării, cunoscut sub numele de Balta Brăilei¹²⁶, important loc pentru iernatul turmelor de oi care au coborât aici din Munții Carpați secole de-a rândul¹²⁷. Raiaua Brăilei a fost cea mai întinsă din cele trei înființate de turci pe pământul Țării Românești. Hotarele ei au fost periodic încălcate de aceștia, determinând reacții ale domnilor români care au trimis mercu jalbe la Constantinopol. Aceste plângeri au determinat trimiterea la fața locului a unor delegații turco-române, menite să traseze hotarul, așa cum s-a întâmplat, la 2 februarie 1695, în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu¹²⁸, de când ne-a parvenit un document cu hotarele raialei¹²⁹.

În timpul domniei lui Alexandru Ipsilanti (1774-1782) raiua Brăilei cuprindea 55 de sate și siliști¹³⁰. Raiua a existat până la începutul secolului al XIX-lea, când spațiul ce o alcătua a fost redat Țării Românești prin pacea de la Adrianopol (1829) și când a fost reînființat județul Brăila.

Județul VLAȘCA. Amplasat în zona de câmpie, județul este menționat pentru prima dată la 13 iulie 1498, într-un document de la Radu cel Mare, care

¹²² D.I.R., B, veac XVII, vol. II, doc. 268, p. 303.

¹²³ *Ibidem*, vol. III, doc. 438, p. 483.

¹²⁴ I. Căndea, *Considerații privind evoluția istorică a județului Brăila ca unitate administrativ-teritorială până la 1829*, în "Istros", Brăila, IV, 1985, p. 169.

¹²⁵ D.R.H., B, vol. XXIII, doc. 62, p. 110-113 și doc. 72, p. 130-132.

¹²⁶ Const. C. Giurescu, *Istoricul orașului Brăila*, p. 57.

¹²⁷ I. Conca, *Din geografia istorică a bălților Ialomiței și Brăilei*, extras din "Probleme de geografie", vol. IV, 1956, p. 272-273.

¹²⁸ I. Corfus, *Hotarul raialei Brăila la 1695*, în "Revista istorică română", 1945, 15, p. 335-342.

¹²⁹ Biblioteca Academiei. Colecția Manuscrise, ms. 2756.

¹³⁰ Const. C. Giurescu, *Istoricul orașului Brăila*, p. 83.

întărea, la acea dată, mănăstirii Râncăciiov (azi în comuna Călinești, județul Argeș), un obroc anual de grâu și orz „din județul Vlașca”¹³¹. Cu nume ce înseamnă în limba slavă veche „Țara Vlahilor”, adică a românilor¹³², județul, acoperit atunci de păduri întinse și zone mlăștinoase, a căpătat, probabil, denumirea de la năvălitorii slavi care au găsit aici o zonă intens locuită de români. După întemeierea statului, județul a păstrat vechiul nume al regiunii¹³³ ce cuprindea o populație compact românească¹³⁴.

Cuprins între județul Teleorman la vest și județul Ilfov la est, județul Vlașca se învecina la sud cu fluviul Dunărea, iar la nord cu județele Argeș și Dâmbovița. Localitatea mai importantă era Giurgiu, considerată oraș de Mircea cel Bătrân la 1411¹³⁵, oraș care înconjura cetatea cu același nume.

După transformarea cetății Giurgiu în raia, la 1546¹³⁶, turcii au cotoplit treptat însemnate zone din jur, cu toate hotărnicile întocmite la fața locului și confirmate de domnii Țării Românești și de sultanii Imperiului Otoman¹³⁷. În vremea lui Alexandru Ipsilanti, raiaua cuprindea în spațiul său 35 de sate¹³⁸, determinând, în aceste condiții, mutarea hotarului județului mai spre nord, prin ocuparea unor zone însemnate din județele Argeș și Dâmbovița, și spre est, din județul Ilfov.

Județul PĂDUREȚ. Menționat pentru prima oară în hrisovul din 19 iulie 1498, prin care domnul Radu cel Mare întărea mănăstirii Râncăciiov un obroc anual de cereale din „județul Pădureților”¹³⁹, acest județ a fost, fără îndoială, mult mai vechi. El a continuat să existe în tot secolul al XVI-lea pentru ca la începutul secolului al XVII-lea, într-un document din 1609, să apară unit cu județul Mușcel, sub numele de Mușcel și Pădureț¹⁴⁰. Sub această denumire va fi întâlnit în actele cancelariei domnești până la mijlocul secolului al XVII-lea, pentru ca mai apoi numele de Pădureț să dispară.

Județul și-a primit denumirea, probabil, de la pădurile care îl acopereau în mare parte și avea o întindere nu prea mare, de la dealurile ce despart afluenții Râului Târgului de ai Râului Doamnei, până la județul Argeș¹⁴¹. Se învecina în

¹³¹ D.R.H., B, vol. I, doc. 285, p. 463.

¹³² A.D.Xenopol, *op.cit.*, vol. III, p. 471.

¹³³ Const.C.Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea I, p. 405.

¹³⁴ P.Negulescu, *op.cit.*, p. 90.

¹³⁵ D.R.H., D, vol. I, doc. 115, p. 186-187.

¹³⁶ M.Maxim, *Teritoriile românești sub administrație otomană în sec. al XVII-lea*, în „Revista de istorie”, 36, 1983, nr. 8, p. 810.

¹³⁷ H.D.Siruni, *Acte turcești privitoare la hotarele dunărene ale Țării Românești*, în „Revista Arhivelor”, V, 1942, nr. 1, p. 129-165.

¹³⁸ Const.C.Giurescu, *Istoricul orașului Brăila*, p. 83.

¹³⁹ D.R.H., B, vol. I, doc. 285, p. 463-465.

¹⁴⁰ D.I.R., B, veac XVII, vol. I (1601-1610), doc. 327, p. 358.

¹⁴¹ Const.C.Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea I, p. 401.

sud-vest cu județul Argeș, în nord cu județul Mușcel, iar la est cu județul Dâmbovița.

Județul OLT. Spre deosebire de județul Olt de astăzi, care este situat pe ambele maluri ale râului cu același nume, vechiul județ era amplasat în partea estică a acestuia și făcea parte din Muntenia.

Nu se poate preciza dacă domnul Vlad Dracul, atunci când porunca <la 1437-1446> lui „Stoica Harsean și tuturor boierilor olteni”¹⁴², se adresa boierilor din județul Olt sau boierilor olteni din Oltenia. Cert este că județul este menționat abia la 26 aprilie 1500, în hrisovul prin care domnul Radu cel Mare dăruia mănăstirii Ostrov (astăzi în orașul Călimănești, județul Vâlcea), un obroc anual de grâu și orz din „județul Oltului”¹⁴³.

Județul se învecina la vest cu județele Vâlcea și Romanaji, la nord-est cu județul Argeș, iar la est cu județul Teleorman. Nu știm dacă județul, care poartă numele râului Olt, atingea Dunărea în extremitatea sa sudică. Centrul administrativ i-a fost încă din vechime localitatea Slatina, menționată în documente mai întâi ca vamă, la 20 ianuarie 1368, în timpul domniei lui Vladislav I⁴⁴, iar mai apoi ca oraș, la 12 august 1608¹⁴⁵.

Județul ROMANAȚI. Dispărut în perioada contemporană, județul a fost menționat pentru prima dată la 23 mai 1501, în dania domnului Radu cel Mare către mănăstirea Iezer (astăzi, comuna Jegălia, județul Ialomița) căreia îi acorda un mertic anual de grâu și orz din „județul Romanaji”¹⁴⁶. Având în vedere vechimea celorlalte județe din Oltenia, considerăm că și acest județ este mai vechi decât prima sa mențiune documentară.

Istoricii apreciază că numele județului ar veni de la vechiul oraș roman Romula¹⁴⁷ (astăzi Reșca, comuna Dobrosloveni, județul Olt), că ar fi un termen sârb, însemnând „urmașii lui Roman”, deci urmașii unui vechi cneaz sau voievod cu acest nume¹⁴⁸, sau că este slav și înseamnă „Țara românilor”, fiind dat de barbari populației existente aici în perioada migrațiilor¹⁴⁹.

Județul ocupa platoul mai înalt al Câmpiei Române din partea dreaptă a Oltului și se învecina la sud cu fluviul Dunărea, la est cu râul Olt, la nord cu județul Vâlcea, iar la vest cu județul Dolj.

¹⁴² D.R.H., B, vol. I, doc. 78, p. 141.

¹⁴³ *Ibidem*, doc. 300, p. 491-492.

¹⁴⁴ *Ibidem*, D, vol. I, doc. 46, p. 86-87.

¹⁴⁵ D.I.R., B, veac XVII, vol. I (1601-1610), doc. 299, p. 332.

¹⁴⁶ D.R.H., B, vol. II, doc. 4, p. 11-13.

¹⁴⁷ A.D.Xenopol, *op.cit.*, vol. I, ediția a IV-a, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 206; B.P.Hașdeu, *op.cit.*, p. 403.

¹⁴⁸ Const.C.Giurescu, *op.cit.*, vol. II, partea I, ed. a IV-a, București, 1942, p. 400.

¹⁴⁹ Șt.Ștefănescu, *Istoria medie a României. Principatele române, sec. XIV-XVI*, partea a II-a, București, 1992, p. 61.

Dintre localitățile mai importante existente în spațiul său amintim localitatea Brâncoveni, menționată la 16 martie 1494¹⁵⁰ și aflată în plină evoluție în timpul domniei lui Matei Basarab, și Caracal, despre care, la 1640, bulgarul Petru Bogdan Bakšić preciza că „este oraș cu urmele caselor lui Mihai (Viteazul)”¹⁵¹.

Județul GILORT. La începutul secolului al XVI-lea, constatăm existența, în nordul Olteniei, a județului Gilort. Acesta este menționat doar într-un singur document prin care domnul Radu cel Mare dăruia, la 3 mai 1502, mănăstirii Govora un mertic anual „din județul Gilort, câte 4 burdufe de brânză și câte 6 cașuri”¹⁵².

Situat pe valea apei cu același nume, județul este probabil mult mai vechi decât această mențiune făcând parte din vechea organizare administrativă a Țării Românești alături de județele Jaleș, Motru și Județul de Baltă.

Pornind în nord din munții Parângului, județul Gilort se învecina la vest cu județul Jaleș, iar mai târziu cu județul Gorj, de care a și fost asimilat, în nord-est cu județul Argeș, în est cu județul Vâlcea, iar în sud, probabil, cu județul Dolj. A avut drept centru administrativ localitatea Târgul Gilortului, întâlnită în hrisoavele de la Basarab cel Tânăr, din 18 ianuarie 1480¹⁵³, și de la Vlad Călugăru, din 24 aprilie 1484¹⁵⁴, ca sat cu numele Târgul Gilort. Acest lucru dovedește decăderea localității, lucru întărit și de faptul că nu mai este întâlnit în documente mult timp.

Județul BUZĂU înglobează unități variate de relief (munți, dealuri, câmpie) și poartă numele apei care-l străbate. Amintit pentru prima dată în scrisoarea lui Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, adresată, la 5 martie 1481, tuturor boierilor „din ținutul Buzău și Râmnic”¹⁵⁵, este menționat apoi la 29 noiembrie 1519, în hrisovul prin care domnul Neagoe Basarab întărea unora satul „Sinești din Buzău”¹⁵⁶ și în hrisovul din 8 septembrie 1525, prin care domnul Radu de la Afumași întărea Episcopiei Buzău „cășăria din județul Buzău”¹⁵⁷.

Centrul administrativ al județului se afla în Buzău, menționat încă din 1431, dată la care domnul Dan al II-lea porunca „tuturor târgurilor domniei mele și vămileor”, printre care enumera și pe „buzăiani”, să dea voie negustorilor din Brașov să negustorească „și să fie cum a fost și în zilele părintelui domniei mele Ioan Mircea voievod”¹⁵⁸. Un an mai târziu, domnul Alexandru Aldea scria, din Buzău, palatinului Ungariei și comitelui Timișoarei despre iminenta sosire a

¹⁵⁰ *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 247, p. 401-405.

¹⁵¹ *Călători străini*, vol. V, p. 208.

¹⁵² *D.R.H.*, B, vol. II, doc. 15, p. 43-48.

¹⁵³ *Ibidem*, vol. I, doc. 170, p. 273-276.

¹⁵⁴ *Ibidem*, doc. 192, p. 310-312.

¹⁵⁵ I. Bogdan, *op.cit.*, p. 285.

¹⁵⁶ *D.R.H.*, B, vol. II, doc. 190, p. 366-368.

¹⁵⁷ *Ibidem*, doc. 242, p. 454-457.

¹⁵⁸ *Ibidem*, vol. I, doc. 69, p. 130-131.

turcilor împotriva Transilvaniei¹⁵⁹. Informațiile de mai sus impun constatarea că Buzăul devenise oraș încă din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, mai ales datorită amplasării lui pe valea râului cu același nume și pe care se efectuau schimburi economice cu Transilvania. La 28 februarie 1470, domnul Radu cel Frumos scria „in opido nostro Busso”¹⁶⁰, iar începând cu anul 1504 Buzăul devenea reședința episcopiei cu același nume¹⁶¹. La 1583, italianul Franco Sivori menționa despre județ că este „una dintre cele mai bogate provincii ale Țării Românești”¹⁶².

După transformarea orașului Brăila în raia turcească și anexarea unei zone din jurul acestuia, o bună parte din județul Brăila a fost alipită județului Buzău. Astfel, la jumătatea secolului al XVII-lea, județul Buzău se învecina cu județul Râmnicul Sărat la nord-est, cu județul Ialomița la sud, cu Dunărea și raiaua Brăilei în est și cu județul Saac în vest. Spre nord-vest, cumpăna Munților Carpați îl separa de Principatul Transilvaniei.

Județul DÂMBOVIȚA este, de asemenea, un județ care poartă numele râului ce îl străbate. Numele vine de la vechiul slav *дѣмбъ* (*dâmb*) care înseamnă „copac” și „stejar”. Dâmbovița înseamnă, deci, „apă care curge prin păduri de stejar”¹⁶³.

Prima mențiune documentară datează din 13 noiembrie 1520, când domnul Neagoe Basarab întărea o ocină mănăstirii Nucet, „din județul Dâmbovița”¹⁶⁴. După această dată, numele județului și ale localităților care-l compun sunt consemnate în documente destul de rare. Din documente nu reiese, dar credem că teritoriul acestui județ s-a aflat întotdeauna pe cursurile superioare ale râurilor Dâmbovița și Ialomița și că a cuprins aproximativ aceleași regiuni de munte, dealuri și câmpie ca și în prezent. Pe valea Dâmboviței s-a realizat încă din cele mai vechi timpuri legătura cu cealaltă provincie românească, Transilvania. Cu mici fluctuații, vama se plătea la Rucăr¹⁶⁵, pentru Țara Românească, și la Bran¹⁶⁶, numit și Turciu¹⁶⁷, pentru Ardeal.

¹⁵⁹ *Ibidem*, D, vol. I, doc. 192, p. 291-292.

¹⁶⁰ P.P.Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, București, 1944, p. 95.

¹⁶¹ Diinitric Gh.Ionescu, *Date privitoare la evoluția teritorială, urbanistică și demografică a orașului Buzău din secolul al XV-lea până în 1944*, în “Studii și articole de istorie”, XIII, 1969, p. 120.

¹⁶² *Călători străini*, vol. III, p. 11.

¹⁶³ B.P.Hasdeu, *op.cit.*, p. 405-410; Const.C.Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea I, p. 401.

¹⁶⁴ *D.R.H.*, B, vol. II, doc. 202, p. 391-392.

¹⁶⁵ Menționat la 25 august 1413 (*D.R.H.*, D, vol. I, doc. 121, p. 198-201).

¹⁶⁶ La 19 noiembrie 1377 Ludovic I, regele Ungarici, confirma brașovenilor stăpânirea unor sate, aceștia făgăduind că vor ridica o nouă cetate la Bran (*D.R.H.*, D, vol. I, doc. 67, p. 110-112).

¹⁶⁷ *D.R.H.*, D, vol. I, doc. 120, p. 197-198 și următoarele.

Județul Dâmbovița se învecina la est cu județul Prahova, la sud cu județele Vlașca și Ilfov, ajungând până aproape de București, la vest cu județele Pădureț și Mușcel, iar la nord cu Transilvania. A avut drept centru administrativ orașul Târgoviște, amintit, încă din 6 august 1413, în privilegiul comercial acordat de Mircea cel Bătrân negustorilor brașoveni¹⁶⁸. La 22 iunie 1418, fiul acestuia, Mihail voievod, emitea un hrisov „scris la Târgoviște”¹⁶⁹.

Mult timp cetate de scaun a Țării Românești, mai apoi curte domnească, orașul Târgoviște a polarizat, în întregul cv mediu, o importantă activitate economică, politică și culturală.

Județul DOLJ face parte din județele Olteniei a cărei existență a fost legată de râul Jiu și mai precis de valca inferioară a acestuia. Din denumirea ДОЛНИ ЖИЛА (*Dolni Jil* - Jiul de Jos), sub care este cunoscut în documente până la jumătatea secolului al XVIII-lea, s-a ajuns, cu vremea, la numele Dolj de astăzi. Este unul din puținele cazuri, la fel ca numele județului Gorj, când o numire slavă dată de administrație a intrat în limba vorbită¹⁷⁰.

Apărut la sfârșitul secolului al XV-lea, județul Dolj a înglobat o bună parte din vechiul Județ de Baltă. Este menționat documentar la 12 septembrie 1534, într-un hrisov prin care domnul Vlad Vintilă întărea marelui logofăt niște sate luate „de la Radul, strângător de bir în județul Jiul de Jos”¹⁷¹.

Amplasat în zona de câmpie a Olteniei, cu o suprafață mai mică decât cea de astăzi, județul Dolj se învecina la vest cu județul Mehedinți, la nord cu județele Gorj și Vâlcea, la sud cu fluviul Dunărea, iar la est cu județul Romanați, din care astăzi păstrează o parte. Drept centru administrativ a avut un important oraș, Craiova, care a fost și scaunul băniei Olteniei, menționat la 1 iunie 1475¹⁷².

Județul MUȘCEL. Cu apariție documentară mai târzie, este întâlnit prima dată într-o însemnare ulterioară pe un hrisov din 1536¹⁷³. Posterioare sunt și mențiunile de pe hrisovul din 30 octombrie 1575¹⁷⁴ și de pe documentul îndoicelnic din 14 februarie 1607¹⁷⁵. Prima mențiune certă este cea din 23 ianuarie 1609, din hrisovul lui Radu Șerban, care întărea o proprietate în „județul Mușcel și Pădureț”¹⁷⁶.

Apărut, probabil, la începutul secolului al XVI-lea, el s-a constituit ca unitate administrativă mai mică, cu numele luat, după unii cercetători, de la un

¹⁶⁸ *Ibidem*.

¹⁶⁹ *Ibidem*, B. vol. I, doc. 42, p. 87-88.

¹⁷⁰ B.P.Hasdcu, *op.cit.*, p. 396; Al.Ștefulescu, *op.cit.*, p. VII; Const.C.Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea I, p. 399.

¹⁷¹ *D.R.H.*, B, vol. III, doc. 184, p. 302-304.

¹⁷² *Ibidem*, vol. I, doc. 148, p. 243-246.

¹⁷³ *Ibidem*, vol. IV, doc. 11, p. 13-14.

¹⁷⁴ *Ibidem*, vol. VII, doc. 254, p. 346.

¹⁷⁵ *D.I.R.*, B, veac XVII, vol. I (1601-1610), doc. 7, p. 509.

¹⁷⁶ *Ibidem*, doc. 327, p. 358.

munte¹⁷⁷ sau de la muscelele și dealurile numeroase ce se găsește pe suprafața lui¹⁷⁸. La începutul secolului al XVII-lea, s-a unificat cu județul Pădureț, constituind o unitate administrativă mai mare, cu centrul la Câmpulung. Începând cu anul 1609 și până la mijlocul secolului al XVII-lea îl întâlnim în documente atât cu denumirea simplă de Mușcel, cât și cu cea de Mușcel și Pădureț. Mai târziu el este menționat în documente doar cu numele de Mușcel.

În secolul al XVI-lea, se situa în nordul județului Pădureț, pe cursurile superioare ale râurilor Râul Târgului și Argeșel, și se învecina la est cu județul Dâmbovița, la nord cu Transilvania, iar la vest cu județul Argeș. După unirea cu județul Pădureț, se învecina la sud-vest cu județul Argeș, la sud-est cu județul Dâmbovița, iar la nord cu Transilvania, spre care avea deschiderea prin culoarul Rucăr-Bran.

Reședința județului Mușcel a fost la Câmpulung, despre existența căruia aflăm dintr-o inscripție, din anul 1300, care amintește de un conducător politico-militar, „comes Laurentius de Lango Campo”¹⁷⁹. La 31 august <1351-1352>, domnul Nicolae Alexandru dăruia mănăstirii existente la Câmpulung un sat care fusese domnesc¹⁸⁰, iar la 20 ianuarie 1368, în privilegiul acordat brașovenilor, Câmpulungul era locul unde se plătea vamă¹⁸¹.

Județul RÂMNICUL SĂRAT se afla la extremitatea nord-estică a Țării Românești și purta numele apei mai importante de pe cuprinsul său. *Râmnic* este un cuvânt slav. El vine de la *рыба* (*râba*), care însemna pește, deci „râu cu pește”¹⁸².

Este menționat pentru prima oară în scrisoarea din 1481, adresată de domnul Moldovei, Ștefan cel Mare, „tuturor boierilor și mari și mici și tuturor judecilor și tuturor judecătorilor și tuturor săracilor din tot ținutul Buzăului și Râmnicului”¹⁸³. În documentele interne îl găsim menționat în hrisovul domnului Radu Paisie, din 17 septembrie 1543, prin care acesta întărea Episcopiei Buzău dreptul de judecată în județele Buzău, Râmnicul Sărat, Brăila și Săcueni¹⁸⁴.

Cunoscut și sub numele de Slam-Râmnic, luat de la orașul Râmnic, care i-a fost centru administrativ, județul Râmnic se întindea în nord până la Milcov și până la cursul vechi al râului Siret¹⁸⁵. Mărginind hotarul cu Moldova, el se învecina cu două ținuturi, Putna și Covurlui.

¹⁷⁷ A.D. Xenopol, *op.cit.*, vol. III, p. 471.

¹⁷⁸ P.Negulescu, *op.cit.*, p. 90.

¹⁷⁹ *D.I.R., Introducere*, vol. II, p. 482.

¹⁸⁰ *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 2, p. 11.

¹⁸¹ *Ibidem*, D, vol. I, doc. 46, p. 86-87.

¹⁸² Const.C.Giurescu, *Istoria românilor*, vol.II, partea I, p. 403.

¹⁸³ I.Bogdan, *op.cit.*, p. 284-285.

¹⁸⁴ *D.R.H.*, B, vol. IV, doc. 150, p. 185-186.

¹⁸⁵ C.Constantinescu-Mircești, I.Dragomirescu, *Contribuții cu privire la cunoașterea hotarului dintre Moldova și Țara Românească de la întemeierea Principatelor și până la Unire*, în “Studii și articole de istoric”, 1964, 6, p. 65.

Județului Râmnic îi aparținea jumătatea sudică a orașului Focșani despre care, la 1600, în Jurnalul de campanie al unui polon se arăta că „jumătate aparține Țării Românești și jumătate Moldovei”¹⁸⁶. Prin alipirea unei părți din județul Brăila, se învecina în partea sud-estică cu raiaua Brăilei și cu fluviul Dunărea. La sud-vest, județul Râmnic se învecina cu județul Buzău. Apare pentru prima dată cu numele de Râmnicul Sărat și Brăila în hrisoavele din 10 martie¹⁸⁷ și 20 martie 1630¹⁸⁸, prin care domnul Leon Tomșa întărea Mitropoliei din Târgoviște niște sate de pe cuprinsul județului.

Presupunem că alipirea unei părți din județul Brăila la județul Râmnicul Sărat a avut loc în deceniul al treilea al secolului al XVII-lea. Sub această denumire este întâlnit și în timpul domniei lui Matei Basarab.

A avut drept centru administrativ orașul Râmnic, menționat la 1574¹⁸⁹ și numit în cancelaria munteană Slam-Râmnic, pentru a fi deosebit de celălalt oraș Râmnic, din Vâlcea.

Județul SAAC. Județul Săcuieni sau Saac și-a luat numele de la populația venită aici din zona secuiască a Transilvaniei, încă din vremea Cavalerilor Teutoni (1211-1225)¹⁹⁰, sau de la vecinătatea secuilor, cu care populația din această zonă avea strânse legături¹⁹¹. Apare pentru prima dată în hrisovul lui Radu Paisie, prin care acesta întărea, la 17 septembrie 1543, Episcopiei Buzău dreptul de judecată în județele Buzău, Râmnicul Sărat, Brăila și Săcuieni¹⁹².

Județul pornea din munți, cuprindea valca superioară a râurilor Buzău și Teleajen și cobora în sud până la județul Ialomița, lângă confluența râului Prahova cu râul Ialomița. Se mai învecina la est cu județul Buzău, la vest cu județul Prahova, având o suprafață mai mare decât fiecare în parte, iar la nord cu Transilvania.

Cu o viață economică înfloritoare, polarizată de drumul transcarpatic ce trecea peste muntele Tătaru pe două căi: una pe valca Teleajenului și alta pe văile Zeletin, Bâsca Chiojdului și Buzău¹⁹³, a avut un prim centru administrativ în târgul Săcuieni. Amintit în porunca lui Dan al II-lea, din 1431¹⁹⁴, nu i se mai cunoaște astăzi amplasamentul. Centrul județului s-a mutat mai apoi la Văleni, pe apa Teleajenului, menționat într-un document din 16 mai 1573¹⁹⁵.

¹⁸⁶ *Călători străini*, vol. IV, p. 233.

¹⁸⁷ *D.R.H.*, B, vol. XXIII, doc. 62, p. 110-113.

¹⁸⁸ *Ibidem*, doc. 72, p. 130-132.

¹⁸⁹ *Ibidem*, vol. VII, doc. 172, 229-231.

¹⁹⁰ Const.C.Giurescu, *Județe dispărute din Țara Românească*, 1937, p. 6.

¹⁹¹ A.D.Xenopol, *op.cit.*, vol. III, p. 471.

¹⁹² *D.R.H.*, B, vol. IV, doc. 150, p. 185-186.

¹⁹³ Gh.Niculescu, I.Velcea, *Județul Prahova*, București, Edit. Academici, 1973, p. 6.

¹⁹⁴ *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 69, p. 130-131.

¹⁹⁵ *Ibidem*, vol. VII, doc. 138, p. 182-183.

Județul IALOMIȚA. Situat pe valea inferioară a râului Ialomița, numele județului derivă din cel al râului, fiind astfel apa care a dat numele județului în cursul său inferior¹⁹⁶. *Илюръ* (*Ialov*) în limba slavă veche înseamnă „arid”, „sterp”, „neroditor”¹⁹⁷, de aici formându-se numele Ialovnița, adică „apă ce străbate prin locuri neroditoare, nelucrate”¹⁹⁸. Același înțeles, de sterp și pustiu, împrumutat de râu de la caracterul bioclimatic al regiunii, cu ierburi uscate, îl reflectă însăși denumirea turco-cumană a Bărăganului¹⁹⁹. Nu e de mirare deci că singura apă mai importantă a dat numele unei întregi zone din jur.

Județul Ialomița este menționat în documente mult mai târziu decât celelalte județe. La 5 iunie 1575, domnul Alexandru Mircea întărea fraților Buzești un sat, printr-un hrisov scris de logofătul Stan, „din județul Ialomița”²⁰⁰.

Pe teritoriul acestui județ de șes s-au întretăiat două drumuri militare și de comerț ale evului mediu: unul a fost drumul Brăilei, sau al negustorilor brașoveni, care venea din munți, trecea pe la Gherghița și urma valea Ialomiței până la confluența ei cu Dunărea²⁰¹. Aici se află un mare port, Târgul sau Orașul de Floci, prima reședință a județului²⁰², de unde, pe apă sau uscat, se ajungea la Brăila. Al doilea, numit și drumul Silistrei, cobora de la Brăila, traversa Bărăganul și valea Ialomiței pe la Slobozia, apărută ca târg la începutul secolului al XVII-lea, până la Călărași, traversa Dunărea la Silistra²⁰³ și, prin Peninsula Balcanică, ajungea la Constantinopol.

Județul Ialomița se învecina la nord cu județul Brăila, până când acesta a fost desființat, iar mai apoi cu județele Buzău și Saac, la vest cu județul Ilfov și la sud-est cu fluviul Dunărea. Lui îi aparținea și insula cuprinsă între brațul Borcea și Dunăre, cunoscută sub numele de Balta Ialomiței²⁰⁴. Acest teritoriu era dăruit de domnul Mircea cel Bătrân mănăstirii Cozia încă din anii <1404-1406>²⁰⁵.

Nu se poate preciza cu certitudine apariția și dispariția unuia sau altuia din județele prezentate. Ele pot fi cu mult mai vechi decât semnarea documentară sau pot fi întâlnite în documente și mai târziu, după ce au dispărut. Un nume înrădăcinat putea să dispară greu, dar și o cunoaștere rapidă a realităților locale într-un spațiu destul de întins era greu de realizat. Lipsa documentelor, mai ales

¹⁹⁶ S. Oprean, *op. cit.*, p. 36-37.

¹⁹⁷ B.P. Hasdeu, *op. cit.*, p. 407-408.

¹⁹⁸ Const. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. II, partea I, p. 404.

¹⁹⁹ A.D. Xenopol, *op. cit.*, vol. I, ediția a IV-a, 1985, p. 372-373.

²⁰⁰ *D.R.H.*, B, vol. VII, doc. 225, p. 301.

²⁰¹ P.P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, p. 65; *Istoria României*, vol. II, București, Edit. Academici, 1962, p. 298.

²⁰² *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 69, p. 130-131.

²⁰³ Const. C. Giurescu, *Istoricul orașului Brăila*, p. 53.

²⁰⁴ Ion Conca, *Din geografia istorică a bălților Ialomiței și Brăilei*, extras din „Probleme de geografie” vol. IV, 1956, p. 266-273.

²⁰⁵ *D.R.H.*, B, vol. I, doc. 28, p. 63-65.

pentru perioada începutului evului mediu în spațiul de la sud de Carpați, îngreuiază investigația. Studiul documentelor cunoscute, pentru perioada de până la mijlocul secolului al XVII-lea, ne oferă posibilitatea unei evaluări de ansamblu asupra numărului județelor.

Până la 1650, în spațiul dintre Carpați și Dunăre au fost menționate documentar un număr de 23 de județe. Primele județe au apărut pe văile superioare ale râurilor din zona de munte a Olteniei. Aici existau, la sfârșitul secolului al XIV-lea, două județe: Jaleș și Vâlcea. În prima jumătate a secolului următor, constatăm existența a patru noi județe, iar în a doua jumătate a aceluiași secol au mai apărut încă opt județe. Din cele opt județe, exceptând județul Teleorman, menționat la 1451, toate celelalte județe au apărut în intervalul 1482-1500. Considerăm că la sfârșitul secolului al XV-lea, în timpul domniilor mai îndelungate ale voievozilor Vlad Călugărul (1482-1495) și Radu cel Mare (1495-1508), au avut loc importante reorganizări pe linie administrativă. În timpul domniei celui dintâi, au apărut județele Mehedinți și Brăila, iar în timpul celui de-al doilea, județele Vlașca, Pădureț, Olt, Romanați și Gilort. Măsurile de reorganizare administrativă, luate, probabil, de Vlad Călugărul, au fost continuate de fiul său, care i-a urmat la tronul țării. Este și perioada în care au dispărut trei din vechile județe oltene: Jaleș, Motru și Județul de Baltă, fiind înlocuite de altele noi, mai mari și probabil mai bine organizate : Mehedinți, Gorj și Dolj.

În prima jumătate a secolului al XVI-lea, mai apar documentar încă șapte județe, din care județul Gilort, menționat la 1502, nu mai este întâlnit în documente până la sfârșitul perioadei, fiind integrat județului Gorj. La 1550, existau în Oltenia cinci județe: Vâlcea, Gorj, Mehedinți, Romanați și Dolj. Aceste județe au continuat să existe și în secolele următoare, cu modificări doar asupra întinderii în detrimentul unuia sau altuia.

La această dată existau în Muntenia 12 județe, în ordinea apariției lor: Argeș, Teleorman, Ilfov, Prahova, Brăila, Vlașca, Pădureț, Olt, Buzău, Dâmbovița, Râmnicul Sărat și Saac. Dacă până la mijlocul secolului al XVI-lea au fost modificări în apariția și dispariția unor județe din Oltenia, în intervalul următor au avut loc schimbări doar în Muntenia. Aici a apărut, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, județul Ialomița și a dispărut, din motive cunoscute, județul Brăila. La începutul secolului al XVII-lea a dispărut județul Pădureț, prin alipirea la județul vecin, Mușcel.

La mijlocul secolului al XVII-lea, Țara Românească avea un număr stabil de 17 județe, iar în perioada următoare nu s-au mai produs modificări, de vreme ce, la 1700, harta stolnicului Constantin Cantacuzino prezenta același număr de județe.

Tema aflată în studiu implică însă o cercetare exhaustivă, atât a evoluției teritoriale a județelor în spațiul politico-geografic dintre Carpați și Dunăre, cât și a structurilor administrative și fiscale proprii fiecărui județ în parte.